

Jégkockafényű díszletek

El Kazovszkij ünnep-előjátékai

Pilinszky János, aki még egy sokkal éretlenebb El Kazovszkijt ismert és becsült, mint a mai, egyik nyilatkozatában arról szól, hogy „a legnehezebb ünnepet kreálni”. Még nyomatékosabban: „A világ egyik legnehezebb dolga egy ünnepet megteremteni.” Majd kimondja: „Az ünnepben (ma) tulajdonképpen az elveszett ünnep fáj... Ma úgy vagyunk a Karácsonnyal és ugyanúgy a többi ünnepel is.” A laikus világ – ezt már én mondom – folyton megkísérli, hogy a keletkezett űrt művészettel töltsse ki. Ebben a koholt pozícióban azonban a legtehetségesebb alkotás is maga a parvenüség.

Ez az, amit Kazovszkij zseniálisan elkerül.

Szó sincs róla, nem azt mondom tehát, hogy egy-egy esemény – kiállítás festményekből, tárgyakból, színpadi díszletek fotóiból, vagy emberekből, mint az ismeretes „panoptikumok” –, amelyet Kazovszkij jóvoltából megélünk, maga az univerzális ünnep, amit elvesztettünk. Hanem csak azt, hogy résztvevőként mindig úgy érzem, mintha a meghatározó, nagy ünnepek küszöbén történné, pár nappal karácsony vagy húsvét előtt. Amikor valaha illetl összeügyetlenkedni valami kis iskolai színelőadást, amatőrök adta koncertet, egy félénk fiú vagy kislány szavalni mert, és az ember természetesen tartotta, hogy Pogácsa Petin, vagy mit tudom én, kin, aki hétköznapokon mellette ült az iskolapadban, aranypapírból készült korona van. Így hitelek El Kazovszkij jelmezei és díszletei. Mert ez a korona tudott és tud ragyogni, mivel az univerzális ünnep előjátékának koronája: csak annyi, amennyire a művészet hivatott.

Természetesen a díszletek, jelmezek rendkívül artisztikusak. De hát jutott volna valakinek is eszébe az a „művészi bravúr”, hogy az említett kisfiú korona helyett sildes sapkát viseljen?

Persze a világ realitása mégis az utóbbi, ezért joggal is kérhetik számon: ott van-e Kazovszkij nyíltan vállalt csillogása, karácsonyfapompája mögött ez a zsíros sild? Magában foglalja-e?

Vajon mikor fut végig e halálosan elegáns fekete-fehér kockás márványpadlón a patkány? Melyik pillanatban? Mikor halljuk körmei koccanását? Mondhatni: szüntelenül. Ez a gőg a teljes szétesés gőgje, ez az elegancia a kanális eleganciája.

Amikor először talákoztam Kazovszkij művészetével, a Kertészeti Egyetemen rendezett második panoptikumán, utána azt mondtam neki: Te, úgy élveztem, mint egy gyerekkori karácsonyfagyújtást. És ő biztosan nem venné szívesen, hogy így nyilvánosan beszéljek a dolgairól itt, ha akkor meg nem érti, hogy én egy karácsonyhiányban szenvedő világ, sőt, az antikarácsony világának csillagszóróit és üvegdíszzeit láttam meg, vettem észre nála, általa, vagyis tulajdonképpen egy horrorrá változott mennyországot. A kisfiú, aki az aranypapírból készült koronát viseli, rendszerint lázas, ahogy a valóságban Kazovszkij jégkockafényű, kimérten előkelő díszletei is azok. Mikor a próba után, ahol először

láttam őket, a szolnoki színház lepusztult nézőteréről néhányadmagammal fölmentem közéjük a színpadra, elképesztően rozoga, vacak, szakadékony környezetben találtam magam, egy jobb házibulin nincs annyi szemét, mulandóság, mint ami ott körülvett meg recsegett a lépteink alatt. És mégis: irigylem a cipőtálpamat, amiért járhatott rajtuk.

Rubin Szilárd

DZSAN-PANOPTIKUM AVAGY ARCHESZILÁOSZ ÁLMA
PERFORMANSZ, MŰCSARNOK, 1995